

YENİ TÜRKİYE'DE KADIN VE ÇOCUK HAKLARI ÜZERİNE

HÜLYA GÜLBAHAR İLE SÖYLEŞİ

Söyleşi: Esra Aşan, Feyza Arlı, Sezin Gündoğan

İstanbul, Kasım 2016

Türkiye 'olağanüstü' bir dönemden geçerken toplumdaki şiddet ve tahammülsüzlüğün dozu gittikçe artıyor. Kadınların gündelik hayatının halihazırda bir parçası olan şiddet her geçen gün pervasızlaşıyor. Metrobüste, parkta, sokak ortasında tanıdığımız ya da tanımadığımız erkeklerin şiddetine sıklıkla maruz kalıyoruz. Neredeyse her gün çocuklara yönelik cinsel şiddet haberleri alıyoruz. Bunlar karşısında güçlendirilmesi gereken kadın ve çocuk hakları alanında elde edilen kazanımların tehlike altında olduğuna tanıklık ediyoruz. Dergimizin bu sayısında, kadın hakları alanında uzun yıllardır çalışma yürüten feminist avukat Hülya Gülbahar'la Türkiye'de kadın hakları mücadelesi, son yıllardaki yasal düzenlemeler ve yeni Türkiye'nin yeni kadınlık durumları üzerine konuştuk.

Son yıllarda kadın haklarıyla ilgili pek çok kanunda değişiklik yapıldı ve de yapılması öneriliyor. Bu değişiklikleri tartışmadan önce kadın hareketinin 90'lı yılların sonundan itibaren Medeni Kanun ve Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) değiştirilmesine ve kadına yönelik şiddetin önlenmesine dönük çalışmalarını hatırlayabiliriz. Bu yıllarda Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) kurulmuş ve 2002 itibarıyla ilk hükümetini kurmuştu. O günden bugüne AKP'nin kadın politikalarını ve kadın hareketiyle ilişkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

AKP'nin iktidara geldiği 2002 yılında kadın örgütlerinin ortak bir toplantısında özel bir atölye oluşturup kadın hareketinin stratejisinin ne olması gerektiğini tartışmıştık. Bu atölye çalışmasının öncesinde AKP programının kadınlarla ilgili bölümünü incelemiştim. Programın bütününde sadece tek bir yerde eşitlik kelimesi geçiyordu. O da ticari hayatta serbest rekabet konusundaydı. Kadınlarla ilgili bölümdeki düzenlemeler ise ağırlıklı olarak kadına yönelik şiddet bağlamında ve CEDAW'ın¹ uygulanması konusundaydı. Parti programında eşitlik kelimesine yer verilmemesinin kadın hareketi için ciddi bir kırılma noktası oluşturacağı o zamandan belliydi. Diğer yandan AKP'nin kadın politikalarını, partinin hükümet olmasıyla başlatmak yanlış olur. Bunu Refah Partisi döneminde yerel yönetimleri aldıkları yerel seçimlerle birlikte düşünmek ve partinin yerel yönetimlerdeki kadın politikalarına bakmak gerekiyor. Örneğin Refah Partisi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ni

aldığında kendilerine şiddet nedeniyle başvuran tüm kadınları başlangıçta kadın örgütlerine yönlendiriyordu. O zaman başvurularla baş edemediğimiz bir dönem geçirmiştik. Kadınlar, şiddet konusunda belediyelerden destek göremedikleri için kadın örgütlerine ulaşmaya başlamıştı. Bu başvurular genellikle çokeşliliğe zorlanma nedeniyle şiddet, zorla örtünme nedeniyle şiddet başlıklarındaydı. Özellikle çokeşliliğe zorlama hikâyeleri çok fazlaydı. Daha sonra belediye bünyesinde Beyaz Masa kuruldu ve bu başvurulara belediyenin kendisi bakmaya başladı. Ama gerek kadına karşı şiddeti ele alış biçimleri gerekse kadın-erkek eşitliğini sağlayıcı politikaları hayata geçirmemeleri nedeniyle yerel yönetimler hakkında olumsuz izlenimlerimiz o dönemden itibaren vardı. AKP'nin kurulmasından ve iktidara gelmesinden sonra da bu olumsuz politikaların süreceleceğini düşünüyorduk. Stratejik olarak önceliğimizi kazanılmış hakların korunmasına verdik ve başta kadına yönelik şiddet olmak üzere yeni alanlarda kazanımlar elde etmeye çalıştık.

Medeni Kanun değişikliklerinden önce en önemli yasa değişikliği 1998 yılında 4320 Sayılı Kanun'da² gerçekleşmiştir. Bu süreçte kadın kurumları bir platform kurarak bu yasa üzerinde çalışmalar yaptı. Ardından Medeni Kanun üzerine geniş bir örgütlenme başlattı. Bugün, AKP bu değişiklikleri kendisi yapmış gibi gösteriyor. Ama o dönem AKP iktidarda değildi, mecliste 51 milletvekili vardı. Hatta, evlilik içinde edinilen malların evliliğin ilk gününden itibaren eşler arasında eşit paylaşılması konusunda AKP'nin ilk başkan vekili olarak Mehmet Ali Şahin'in kanunda muhalefet şerhi bulunuyor. Medeni Kanun 1 Ocak 2002'den itibaren yürürlüğe girdi. AKP, Medeni Kanun kabul edildikten sonra Kasım 2002'de iktidara geldi; yani Medeni Kanun değişiklikleri AKP iktidarı tarafından yapılmadı. Bunu kendileri de yanlış anlattıkları için özellikle vurgulamak istiyorum.

Kadın hareketi bundan sonra Türk Ceza Kanunu (TCK) üzerine çalışmalar yürüttü. 1 Haziran 2005'te yürürlüğe giren TCK değişiklikleri AKP döneminde yapıldı. TCK Kadın Platformu olarak, AKP iktidara gelmeden önce dönemin geçici Adalet Bakanı olan Aysel Çelikel başkanlığında bir çalışma grubu oluşturmuştuk. Devletin önündeki TCK taslağına dair kadın örgütlerinin taleplerini paylaşmıştık. AKP iktidara geldiğinde o taslağı önünde hazır buldu. Dolayısıyla o taslaktan geriye gidebilmesi çok zordu. Bizim TCK'deki başarımızın Medeni Kanun değişiklikleri sonrasında TCK'yi gündemimize alıp ön hazırlık yapmamızla doğrudan ilişkisi var. Çünkü ilk defa devlet bir kanun çalışmasına başlamadan iki sene önce biz TCK Kadın Platformu'nu oluşturup teknik çalışma yapmaya başlamış ve sürece hazırlıklı girmiştik.

Kadın hareketinin örgütlülüğüyle birlikte 2000'li yıllarda Avrupa Birliği (AB) ile üyelik görüşmelerinin başlamış olmasının da bu değişiklikleri hızlandırdığını söyleyebiliriz.

Evet, Türkiye'deki kadın örgütlerinin bu konudaki mücadelesinin yanında AB süreci de etkili oldu. Ayrıca, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) 2009 yılında Nahide Opuz davasıyla ilgili kararı da oldukça etkili oldu.³ AİHM'nin bu kararıyla Türkiye, kadına yönelik şiddete dair etkili bir devlet politikası olmaması nedeniyle ilk kez mahkûm edildi. AİHM'nin çeşitli devletler hakkında tek tek tecavüz, cinsel şiddet, cinsel taciz konularında verdiği kararlar vardı. Nahide Opuz kararını farklı kılan öncelikle kadına yönelik şiddetin bir ayrımcılık ve insan hakları ihlali olduğunu tespit etmesi ve Türkiye'nin bu çerçevede bir devlet politikasının olmamasından bahsetmesiydi. AİHM'nin bu kararıyla beraber konseyin Türkiye'yi izlemesi gerekiyordu. Avrupa Konseyi bununla ilgili bir sözleşmeyi imzaya açtığında Türkiye de uluslararası kamuoyunda, kadına karşı şiddetle mücadele etmeyen devlet imajını düzeltebilmek için ciddi bir faaliyet gösterdi. Biz kadın örgütleri olarak bu konuda yoğun çalışmalar yaptık. Bu çalışmalar sayesinde İstanbul Sözleşmesi⁴ 2011 yılında imzalanmış oldu (İstanbul'da imzaya açıldığı için bu adı almıştı).

İstanbul Sözleşmesi imzaya açıldığında 250'den fazla kadın örgütünün bir araya gelmesiyle Kadına Yönelik Şiddete Son Platformu'nu oluşturduk. Dönemin Aileden Sorumlu Bakanı Fatma Şahin'le 6284 Sayılı Kanun⁵ üzerinde çalışıyorduk. O yasa üzerinde çalışırken stratejimizi önce İstanbul Sözleşmesi'nin çekincesiz bir şekilde imzalanması ve sonra 6284 Sayılı Kanun'un İstanbul Sözleşmesi'ni iç uyarlayan yasa olarak çıkmasını sağlamak üzerinden kurduk.

Türkiye, İstanbul Sözleşmesi'ni imzalarken iktidarın aslında TCK'de var olan ama benimsemediği konularda muhalefet şerhi yazması gündeme geldi. Dolayısıyla Türkiye sözleşmeyi çekince koyarak imzalayacaktı. Basit tıbbi müdahalelerle giderilebilecek "önemsiz" sayılan şiddet olaylarının şikâyete bağlı olması ve kadın şikâyetten vazgeçtiği zaman davanın düşmesi bu çekincelerin başında geliyordu. Aynı şekilde devletlere hem kendi sebebiyet verdiği şiddet olayları hem de üçüncü kişilerin şiddet olayları konusunda tazminat yükümlülüğü getiren maddelere çekince konulmak istenmişti. Bunları öğrendiğimiz zaman sözleşmenin çekincesiz imzalanması için bir baskı gücü oluşturduk ve sözleşme çekincesiz imzalandı. Daha sonra 6284 Sayılı Kanun'u da mümkün olduğunca İstanbul Sözleşmesi'ne uygun çıkarmaya çalıştık. Kanunlar da 6284'te hüküm bulunmayan konularda İstanbul Sözleşmesi'ne bakılmasına atıf yapar. Dolayısıyla Anayasa'nın 90. Maddesi çerçevesinde İstanbul Sözleşmesi'nin bütün hükümleri yasa hükmündedir.

Yapılan tüm bu değişikliklerden ve genişleyen hak alanlarından kadınlar ne kadar haberdar? Ayrıca son yıllarda pek çok siyasetçinin kadınlarla ilgili bu yasalara aykırı olan cinsiyetçi açıklamalarını sık sık duyuyoruz.

Tüm bu yasal düzenlemeler için çalıştığımız dönemlerde kendi felsefesine uygun olmayan noktalara karşı AKP içinde sürekli bir direnç oluştuğunu gördük. Öncelikle AKP kabul edilen bu kanunları topluma anlatmadı; tam tersine yapılan değişiklikleri toplumdan kaçırmaya çalıştığını düşünüyorum. Oysaki siyasi iradenizi koyarak bir yasa çıkarıyorsanız bu yasayı toplumun öğrenmesi için çalışırsınız. Örneğin İspanya, şiddet yasasını çıkarttıktan bir yıl sonra bir kamuoyu yoklaması yapmıştı. Toplumun ne kadarının bu yasadan haberdar olduğunu görmek istemişti. İspanya kendi yaptığı tanıtım çalışmalarının da bir başarısı olarak toplumun %76'sının çıkan yasadan haberdar olduğunu belgeledi. Haberdar olmak aynı zamanda yasaların caydırıcılık işlevini de ortaya koyan bir şey. Türkiye'den bir örnek vereyim: AKP yöneticisi Halil Ürün, çokeşlilik talebini kabul etmeyen eşi Esmâ Ürün'ü dövdüğünde⁶ TCK yeni çıkmıştı. Bunun hemen ardından bazı Yargıtay üyeleri Adalet Bakanlığı'na başvurup şiddet olaylarının şikâyete bağlı olmasını ve eş şikâyetten vazgeçtiği zaman davanın düşmesini talep eden bir TCK değişikliği istemişlerdi. Bunun için AKP iktidarı dönemlerinde kadın haklarıyla ilgili olarak değişen yasaların, edinilen hakların topluma anlatılmadığını, propagandasının yapılmadığını görüyoruz. Tam tersine devletin resmi kanallarında dahi -çocuk yaşta evlendirmelerin dinen meşru sayılıyor olması da dahil olmak üzere- yasaların ruhuna aykırı karşı propagandalar yapıldı.

Buraya kadar bir dönemselleştirme yapabiliyoruz: AKP'nin ilk iki hükümet döneminde Avrupa Birliği'nin etkisi ve kadın hareketinin sürece dahil olmasıyla kanunlarda kadın haklarından yana kazanımlar elde ediliyor. 2010 yılını bir kırılma noktası olarak koyuyorsunuz. Peki 2010 sonrasında neler değişti?

Avrupa Birliği sürecinin, dünya kamuoyunun ilgisinin, Türkiye kadın hareketinin mücadelesinin AKP'nin gönlündeki yasa değişikliklerini yapmak istemesinin önündeki fren olma işlevi özellikle 2010 yılından itibaren azalmaya başladı. AKP kendi gündemini devreye sokmaya başladı. Bunun ilk adımı o güne kadar çeşitli bakanlıkların bünyesinde kurdurulmaya çalışılan kadın birimlerinin kapatılması oldu. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) bünyesinde her yıl daha da genişleyen bir birim olan cinsiyetlere göre istatistiki veri toplama birimi yetersiz bir çalışma grubuna indirildi. Birçok bakanlıktaki kadın birimleri kaldırıldı. Son olarak Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı'ndan kadın sözcüğü çıkarılarak bu kurum, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na dönüştürüldü.

Dönemin başbakanının kadınlarla yaptığı Dolmabahçe toplantısında "Ben kadın-erkek eşitliğine inanmıyorum" demesini bir kırılma noktası olarak koyabiliriz. O toplantıdaki ikinci önemli vurgu da "Kreş eken huzurevi biçer" sözüydü. Bu da kadının çalışma yaşamına dair nasıl bir politika izleneceğinin ipucunu veriyordu. Kadının çalışma hayatının ikincil plana alınıp annelik misyonunun kuvvetlendirileceğini öngörebiliyorduk. Bu açıklamalar kreşlerin

hızlı bir şekilde kapatılacağı ve yaşlılar için devlet kurumlarının da kapatılacağı bir devlet politikası olarak ilan edilmesiydi diyebiliriz. 2010 Dolmabahçe toplantısıyla başlayan “Kadın-erkek eşit değildir” söyleminin yaradılış farklılıkları üzerinden meşrulaştırmalarla devam ettiğini bugün de görüyoruz. Bugün kadınların, annelerin yarı zamanlı çalıştırılması, süt izinlerinin kaldırılması tartışmaları da zaten bu annelik politikalarının bir uzantısı oldu. Bu durum, İstanbul Sözleşmesi'yle oldukça çelişiyor. Çünkü İstanbul Sözleşmesi ancak toplumdaki tarihsel kadın-erkek eşitsizliklerinin giderilmesiyle kadına karşı şiddetle mücadele edilebileceğini söylüyor. Ama İstanbul Sözleşmesi'nin imzalandığı ülke kadın-erkek eşitliğine inanmadığını söylüyor. Ayrıca, İstanbul Sözleşmesi'nin siyasetçilerin, kamu aktörlerinin demeçlerine dikkat etmelerini içeren özel bir hükmü de var.

Önemli konulardan bir diğeri de AKP iktidarları öncesi çalışmalarını yapmış olduğumuz TBMM Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu'nun kurulmuş olmasıydı. Meclisteki tüm partilerin oybirliğiyle komisyonun adı Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonu olarak Anayasa Komisyonu'ndan çıktığı hâlde dönemin başbakanının müdahalesiyle komisyonun adı Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'na çevrildi. Anayasa Uzlaşma Komisyonu'ndan uzlaşarak çıkılmasına rağmen bu değişiklik yapıldı. Bir haftayı aşkın bir süre mecliste AKP dışındaki tüm partiler ve kadın örgütleri “fırsat” kelimesini komisyonun adından çıkartmak için mücadele ettiler. Çünkü fırsat eşitliği mevcut eşitsizlikleri gidermeyi değil taraflara eşit muamele edilmesini öngörür ve mevcut eşitsizlikleri korur. Bunun için diğer vekillere ulaşip tartışmaya çalışsak da bu değişikliği yaptıramadık. Bu yaşanan aslında hukuk devleti ilkesinin, siyasetteki ve meclis içtüzüğündeki etik ilkelerin ihlali anlamına gelen ağır bir olaydı. Hukuk devleti ilkesinden sapıldığının ilk göstergesiydi.

2010 sonrasında kadına yönelik şiddetle ilgili konularda Diyanet İşleri'nin rolü de arttı. Cuma hutbelerinde kadına yönelik şiddetle ilgili hutbeler verildi; erkeklere “karılarınızı dövmeysin” diye telkinlerde bulunuldu. Diyanet'in devreye girmesi kadınlara nasıl bir avantaj ya da dezavantaj sağladı? Bu konudaki gözlemlerinizi neler?

Benim bu konuda çok gözlemim yok. Diyanet'le birlikte çalışma kadın kurumları arasında da tartışma yarattı. Ben her konunun içine Diyanet'i çekmenin doğru olmadığını ve bunun tartışılması gerektiğini düşünüyorum. Kadına karşı şiddetle, ayrımcılıkla mücadelede, kadın-erkek eşitlikçi bir toplum yaratma mücadelesinde kanaat önderlerinin rolü tabii ki önemli. Ama din adına söz söyleyenlerin bu sözü nereden ürettiği de çok önemli. Fıtrat, annelik, eşitsizlik, günah ve suç üzerinden bir dini söylem kurulunca bunun sonucu kadın haklarına zarar verir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın *Diyanet Haber Bülteni*'nin örtülü kadınların renkli kıyafet giymesine ya da pardösü altına giydikleri pantolonlara karışması gibi örnekleri

okuyoruz. Bunların hepsi bağımsız kadın hareketinin verdiği eşitlik ve özgürlük mücadelesine zarar verir.

AKP'nin üçüncü iktidar dönemi ve sonrasında kadınların kazanılmış haklarında geri adımlar atıldığını görüyoruz. Özellikle kamuoyunda Boşanma Komisyonu olarak anılan Aile Bütünlüğünü Ohumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi İçin Meclis Araştırması Komisyonu'nun geçen mayıs ayında yayımladığı rapor, boşanmaların zorlaştırılmasını içermekle kalmıyor, kadınların Medeni Kanun'la güvence altına alınan -miras paylaşımı, nafaka alma gibi- pek çok hakkını da geri almaya çalışıyor.

AKP'nin fırsatını bulduğu her noktada kendi siyasi duruşuna uymayan kanunları değiştirmek için girişimlerde bulunduğunu düşünüyorum. Bu girişimlerden ilki Medeni Kanun'un tarımsal arazilerin miras hakkıyla ilgili maddesiydi. Nimet Baş'ın Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı olduğu dönemde, tarım arazilerinin ailenin büyük erkek çocuğuna bırakılması konusunda Adalet Bakanlığı'nın ve ilgili bakanlıkların bir yasa tasarısı hazırladıkları haberi basında yer almıştı. Bundan Nimet Hanım'a bahsettiğimizde haberi olmadığını ve böyle bir şeyin gerçekleşmeyeceğini söylemişti. Bakanlık döneminde yaptığı nadir olumlu işlerden birisidir. Kişisel olarak çaba harcamış ve bu yasayı durdurmuştur. Fakat sonraki dönemde, 2014 yılında, "büyük erkek çocuk" yerine "ehil çocuk" sözü konularak bu kanun çıkartıldı. Bilindiği üzere "ehil çocuk" dendiği anda toplumda ilk olarak akla en büyük erkek çocuk gelir. Ehil çocuk olan büyük erkek çocuk tarımsal araziler, arazi üzerindeki ekinler, stoklanmış ekinler ve tarımsal araçların mirasçısı olacak; diğer kız ve erkek çocuklar için takdir ettiği payı para olarak verecek. Onlar beğenmiyorlarsa mahkemeye gidip dava açabilecekler. Bu, kadınların miras hakkına ciddi bir darbeydi. Muhalefet partileri bu konuda hiç muhalefet etmediler ve bunu topluma da duyurmadılar.

Kadınların tarımsal arazilerdeki miras hakkı dünya kadın hareketinin de en büyük mücadele konularından biri olmuştur. Çünkü bu, cinsiyetçiliğin ve muhafazakârlığın saldırdığı ilk konulardan birisidir. Tarımsal miras hakkının yanı sıra genel miras hakkı konusu da öncelikli mücadele alanlarından birisidir. Nitekim Boşanma Komisyonu'nun geçtiğimiz mayıs ayında açıkladığı raporda kadının miras hakkı da gündeme getirildi. Boşanmayla herhangi bir ilgisi olmadığı hâlde kocanın ölümü durumunda kadının ev içi emeği nedeniyle hak etmiş olduğu %50 miras payı ile ilgili düzenlemenin çocukların aleyhine olduğu gerekçesiyle kaldırılması öngörülmüyor.

Medeni Kanun tartışmaları sırasında aile reisliğinin kaldırılması için önemli bir mücadele vermiştik. Hatta Anayasa'nın 41. Maddesi'ne "Aile eşitlik temeli üzerine kuruludur" ibaresinin eklenmesini sağlamıştık. Aile reisliğinin kaldırılması konusunda birkaç MHP milletvekili dışında kimse fazla itiraz etmemişti. MHP'li Mehmet Gül aile reisliğinin kaldırılmasına itiraz etmişti. Argümanı ise "her topluluğa bir baş lazım. Baş olmayınca topluluk dağılır" sözüydü. Hiyerarşik-faşizan toplum modeli propagandası yapmak için reisli aile modelinin propagandasını yapıyordu. Dalga geçmek için de "isterse kadın olsun ama mutlaka bir reis olsun" diyordu. Bu gibi çıkışlar o günkü ortamda etkisiz kaldı ve aile reisliği maddesi kanundan çıkartıldı. Dolayısıyla erkeği reis kılan; evlilik içi ilişkileri, kadının ve çocuğun haklarını babanın ve kocanın kararına bırakan maddeler kaldırılmış oldu. O dönem asıl tartışma evlilik içinde elde edilen malların nasıl paylaşılacağı konusunda kopmuştu. Büyük tartışmalar sonucunda evlilik içinde edinilen malların eşit şekilde paylaşılması kabul edildi. Ancak evliliklerin başından itibaren değil, 1 Ocak 2002'den itibaren edinilen malların eşit paylaşılması kuralı getirildi. Bu kural sayesinde kadınlar miras açısından da ev içi emeğinin karşılığını alabilir hâle geldi. Kural şuydu: Sağ kalan eş diğer eşin miras payının yarısını evlilik süresince harcadığı emekler karşılığında alacak; kalan yarısından ise 1/4 oranında pay alacak ve 3/4'lük pay çocuklar arasında paylaşılacaktı. Ama sistem kadının nafakası, kadının ev içi emeğinin karşılığını alması konularında hâlâ bu kuralı içselleştirebilmiş değil. Kadına verilen malları ve parayı her zaman çok görüyor. Boşanma davaları için medyada "rekor nafaka talebi" diyen sansasyonel bir dilde yazılmış haberler okuyoruz. Boşanma Komisyonu'nun mayıs ayındaki raporunda da nafakaların evlilik süresine bağlanması önerisi var. Ben meslek hayatımda bir gün evli kalıp ömür boyu nafaka alan kimseyi görmedim. Zaten erkekler nafaka ödememek için işten çıkmak, sigortasız çalışmak, malvarlığını başkaları üzerine yapmak gibi, akıllarına gelen bütün yöntemleri kullanıyorlar. Erkek yoksullaşmışsa nafaka davalarında bu durum da gözetiliyor. Erkek yoksulluğa düştüğünde, kadın çalışmaya başladığında her zaman nafaka bir dava yoluyla kaldırılabilir. Kadın tekrar evlendiğinde nafaka zaten kesiliyor.

Boşanma Komisyonu'nun raporundaki diğer bir öneri de kimyasal hadımın uygulanmasıydı. OHAL ilanından kısa bir süre sonra temmuz ayında, cinsel saldırı suçlarında kimyasal hadım olarak da adlandırılan, ilaçla tedaviyi de içeren bir yönetmelik çıkarıldı. Özellikle 15 Temmuz sonrasında meydanlarda idam talepleri yükselirken kısasa kısas anlayışı üzerine kurulu kimyasal hadım yasasını nasıl değerlendirebiliriz?

Hadım yönetmeliğinden önce OHAL dönemiyle ilgili birkaç şey söylemek istiyorum. OHAL döneminin AKP'ye kendi programını, kadınlarla ilgili gündemini hızlı bir şekilde hiçbir toplumsal muhalefet olmadan uygulamaya koymanın yollarını açmış olduğunu

düşünüyorum. Kamuoyunda uzunca tartışılan 2014 TCK değişikliklerinde yasanın içine monte edilen ve “tıbbi tedaviye tabi tutulmak” adı altında hadım müdahalesi getiren düzenlemenin yönetmeliği çıkartılmadığı için uygulaması yoktu. Çıkartılan bu yasa Özgecan Aslan davasında uygulamak istediler. Ancak yönetmelik olmadığı için uygulamasının zor olacağını gördüler. Bu, OHAL dönemi içinde çıkartılan ilk yönetmeliklerden birisi oldu. Artık cinsel suçlar konusunda yönetmelik çerçevesinde hadım etme operasyonları uygulanabilecek. İdam tartışmalarında da görüldüğü üzere AKP'nin ceza adaleti anlayışında dini hukuku temel alan, toplumsal linçe, cezaevi linçlerine, kısas ve hadım politikalarına ağırlık veren bir anlayış var. Şu an yeni bir sistem kuruluyor. AB'den çıkış, başkanlık sistemi, başkanın uluslararası anlaşmaları imzalama yetkisinden üniversite rektörlerini atamaya kadar yetki alanları tartışılıyor. Hatta bu önerilerin Kanun Hükmünde Kararnamelerle yavaş yavaş hayata geçirildiği bir süreç yaşıyoruz.

Hadımla ilgili yönetmeliğe dönecek olursak: Hadımla ilgili yönetmeliğin felsefesi, yürürlükteki TCK'ye aykırı bir felsefedir. TCK'deki tecavüz tanımına göre tecavüz sadece erkek cinsel organı ile gerçekleşmiyor. Tecavüz anal, oral, her şekilde veya erkek cinsel organı dışında -şişe, sopa gibi- herhangi bir objeyle de gerçekleştirilebilir. Kanun bu durumu görüyor ve tecavüzü bir ereksiyon sorunu olarak ele almıyor. Tecavüz, erkeklerin sistematik olarak kadınlara karşı iktidarlarını kanıtlama araçlarından bir tanesi. Her zaman cinsellik odaklı dahi olmayabilir.

Kimyasal hadım çeşitli ülkelerde uygulanıyor. Uygulandığı hiçbir ülkede cinsel suçların azalmasına ya da ortadan kalkmasına katkı sağladığı ispat edilememiştir. Dünyadaki uygulamalarına baktığımızda kimyasal verildiği sürece cinsel duygulanımlarda bastırılma olduğunu, kimyasal kesildiği anda bunun eski hâline döndüğünü görüyoruz. Bu uygulama sağlık sorunlarına da neden oluyor. Köpeklerde beyin kanserine yol açtığı söyleniyor. Vücutta göğüslerin büyümesi gibi değişiklikler yaptığı için kesinlikle isteğe bağlı, rızaya dayalı olarak uygulanması gereken bir konu. Çünkü rızaya dayalı olmadığı sürece insan haklarına aykırı bir uygulamadır.

Cinsel suçlarda ceza ve suçluların teşhiri konusunda dikkat edilmesi gereken etik kriterler var. Verilen cezanın temel hak ve özgürlüklere aykırı olmaması gerekir. Mesela suçlunun teşhiri meselesi de önemli bir politik tartışma açıyor. Elbette ki mağdurun değil, saldırganların teşhir edilmesi gerekir. Ancak ABD'nin bazı muhafazakâr eyaletlerinde olduğu gibi arabasına, tişörtüne, evinin kapısına “Ben bir cinsel saldırı suçlusuyum!” yazılarının yazılması gibi öneriler cinsel saldırgan da olsa insanın temel hak ve özgürlüklerine aykırıdır. Suçluyu sonsuza kadar suçlu ilan eden, değişmeyeceğini öngören, suçu toplumsal nedenlerden kopartıp tekil ya da biyolojik nedenlere indirgeyen yaklaşımları kabul edilemez buluyorum. Bu gibi öneriler Türkiye'de gündeme geldiğinde, Türkiye'deki linç ortamını da

körükleyecek önerilerdir. Öncelikle cinsel suçlar için özel bir veri bankası tutulması gerekiyor. Bu veriler değerlendirilip Türkiye toplumunun gerçekliklerine de uygun bir teşhirin nasıl olabileceği tartışılmalıdır.

Son yıllarda çocukların cinsel olarak istismar edilmesi konusunda çok fazla vaka kamuoyuna yansdı. Bu suçlarda artış olmasına rağmen hukuken çocuk haklarını korumayan düzenlemeler getirildi ve getirilmeye çalışılıyor. Mesela, 15 yaşından küçük çocuklarla her türlü cinsel ilişki cinsel suç kapsamına giriyordu. Ama Anayasa Mahkemesi 12 yaş kriteri getirerek 12 yaşından itibaren cinsellikte rıza aranabileceğini söyledi. Çocukların kendilerine tecavüz edenlerle evlendirilmesi hâlinde tecavüz edene ceza verilememesini öneren uygulamalar tartışılıyor. Çocuklar, yetişkinler olmadan kendi hayatlarını idare ettiremeyecek bir kesim ve onlar adına kararlar almak yetişkinlere daha büyük bir sorumluluk yüklüyor. Yetişkin kadınlar için bile önerilemeyecek bu kanunların çocuklar için gündeme gelmesini hiçbir akıl ve vicdan kabul edemez. Bir hukukçu olarak siz bu düzenlemeleri nasıl yorumluyorsunuz?

Şu anda TCK'nin çocukların cinsel istismarı suçunu düzenleyen 103. Maddesi'ndeki değişiklik tartışılıyor. Anayasa Mahkemesi'nin (AYM) doğrudan ya da dolaylı olarak çocuk haklarıyla ilgili üç kararı bulunuyor. Bunları birbirinden koparmadan ayrı ayrı incelemek gerekiyor. Öncelikle AYM'nin dini nikâhla ilgili kararını çocuk hakları üzerinden de değerlendirelim. Resmi nikâh şartı aranmadan dini nikâh yapılmasına izin verildi. Laik kesim böyle bir sorunu çok fazla yaşamıyor ama başörtülü kadınlar erkeklerin çokeşliliği sorunuyla çok fazla karşılaşılıyor. AYM'nin bu kararına çokeşlilik en fazla onları etkilediği için Müslüman kadınlar karşı çıktılar. Laik kesimden kadınlar bu karara yeterince tepki göstermedi ama Müslüman kadınlarla dayanışmak için dahi olsa bu karara karşı çıkmak gerekiyordu. Dini nikâhtan önce resmi nikâhın zorunlu olması hem erkek çokeşliliğini hem de çocuk evliliklerini engelliyordu. Çocuk evlilikleri önünde bir fren işlevi görüyordu. Bunun kaldırılması çocuk evliliklerinin kontrolünü de engelledi.

Boşanma Komisyonu'nun mayıs ayında açıklanan raporu çocukların, kendilerine tecavüz edenlerle evlendirilmesini, çocuk evliliğinin teşvikini sağlayacak değişiklik önerilerini içeriyordu. Eşitlik İzleme Kadın Grubu (EŞİTİZ) olarak bu raporu değerlendiren bir yazıyı kamuoyuyla paylaştık. Bu konuda şunları söyledik:

Raporda çocukların cinsel istismarının “rıza” dayalı olabileceği, ancak böyle de olsa suç olarak kalması gerektiği söylendikten sonra, tam tersi, yani istismarcının/tecavüzcünün 5 yıl boyunca istismar/tecavüz ettiği çocukla

“sorunsuz” ve “başarılı” bir evlilik sürdürmesi hâlinde denetimli serbestlikten yararlanması öneriliyor.

Üstelik, her iki tarafın da 15 yaşın altında olması durumunda ise, çocuk istismarı, çocuk tecavüzü "şahsi cezasızlık" nedeni sayılıyor, yani suç olmaktan çıkarılıyor. Böylece ailelerin 15 yaş altı çocuklarını (şimdilik resmi nikâhla olmasa bile) fiilen "evlendirmelerinin" yolu açılıyor.

Komisyon, bu önerileri ile çocukların tecavüzcüleriyle evlendirilmesi hâlinde suçu ve suçluyu görmezden gelelim diyor. Çocuk istismarı ile ilgili “Bir kereden bir şey olmaz” politikası yürüten AKP, hem Eski Ceza Kanunu’nda yer alan çağdışı "tecavüzcüsüyle evlendirme" düzenlemesini üstelik de çocuklar için geri getirmeye ve hem de evlilik yaşını 15'in de altına indirmeye çalışıyor.

Boşanma Komisyonu'nun bu önerileri gündeme geldikten sonra Anayasa Mahkemesi, 13 Temmuz'da aldığı kararla, TCK'nin 103. Maddesi'nin birinci fıkrasında yer alan “15 yaşını tamamlamamış çocuklara yönelik her tür cinsel davranışın cinsel istismar sayılacağına” yönelik hükmü iptal etti. Böylece çocuk cinsel istismarı konusundaki önleyici yaptırımlardan birini daha elemiş oldu.

Tüm bu değişikliklerin AKP'li çoğu kadını rahatsız ettiğini biliyorum. AKP'nin cinsel haklarla ilgili kendi gündemindeki radikal değişiklikleri yaparken önündeki en büyük engellerden birisi kadın hareketinin mücadelesinin, kamuoyu desteği ve baskısının yanı sıra AKP içerisindeki kadınların da direnciydi. Kadınların miras hakkı ve kürtaj hakkı gibi konulardaki kısıtlamalar gündeme geldiğinde AKP içerisinde çok sayıda kadın siyasi geleceklerini riske atma pahasına buna karşı çıkmışlardı. Bunlara karşı çıkan kadınların parti içinde etkisizleştirilmeye çalışıldığını da görüyoruz.

Bu konular ne zaman gündeme gelse AKP'nin gündem saptırma için bunları öne sürdüğünü söyleyen geniş bir kesim de vardı. Oysa siz eğitim ve cinsel haklar konusuna dikkat çekerek bu alanlardaki değişikliklerin aynı zamanda bir rejim değişikliğini öngördüğünü sıklıkla belirttiniz.

AKP açısından kadın ve çocuk meselesi yeni bir toplum yaratmak için birincil önemde meselelerdir; bunu Türkiye'nin toplumsal muhalefeti göremedi. Her zaman kadınlarla ilgili konuları gündem değiştirme, gündemi saptırma girişimi olarak değerlendirdiler. Bu girişimlere karşı, kadın hareketiyle birlikte etkili bir muhalefet örgütlemekten geri durmaları stratejik bir hata oldu.

Çocuklar ve eğitim alanının TÜRGEV'e bırakılması, Recep Tayyip Erdoğan'ın Milli Eğitim Bakanlığı'nın ana politikalarını belirlemesi yeni Türkiye, yeni toplum projesi açısından stratejik önemde bir adımdır. Bu politikaların eğitim alanındaki tahribatı çok etkili oldu.

Kadın haklarıyla ilgili meselelerde AKP Kadın Kolları güçlendirilerek bağımsız kadın hareketinin marjinalleştirilebileceği düşünülüyor. Bu yanlış bir stratejiydi diye düşünüyorum. Çünkü kadın hareketi, bütün kadınları ilgilendiren ortak sorunların partiler üstü bir mücadeleyle yürütülmesi konusuna özel bir önem verdi. Bu, Türkiye kadın hareketinin başarısının en önemli nedenlerinden biridir. Konuyu partiler üstüne çekip farklı siyasi görüşteki kadınların ortak mücadelesini örgütleyebildi. Geçtiğimiz 8 Mart'ta A&G Araştırma Şirketi Başkanı Adil Gür, *Hürriyet* gazetesi için bir araştırma yaptı. Bu, iki binin üzerinde kadınla, çeşitli köy, kasaba ve illeri kapsayan bir araştırmaydı. Bu araştırmaya göre Türkiye'de kadınların %86'sı kadın örgütlerine güveniyor. Bu rakam, Türkiye kadın hareketinin tüm partilerden kadınların, AKP'ye oy veren kadınların da güvenini kazanmış olduğunu gösteriyor.

AKP Kadın Kolları'ndan pek çok kadın, kadın hareketinin eşitlik mücadelesine saygı duyuyor ve doğal olarak destekliyor. Sümeyye Erdoğan'ın yönetiminde olduğu Kadın ve Demokrasi Derneği'nin (KADEM) kurulmasının stratejik olarak önemli bir yerde durduğunu düşünüyorum. KADEM, kadın-erkek eşitliği yerine toplumsal cinsiyet adaleti kavramını öne çıkarıyor. Eşitliğin yerine adaletin vurgulanması Türkiye kadın hareketinin yeni dönem mücadelesinde de tartışılan bir konu olacak. Kadınların mirastan yarı oranında pay almalarının dinen adil olduğunu, nafakalarının kesilmesine sessiz kalmaları gerektiğini tavsiye eden önermeler mi kadınlar arasında kabul görecektir? Yoksa bağımsız kadın hareketinin kadının çalışma hakkını, annenin istediği zaman istediği sayıda ve koşullarda çocuk sahibi olma hakkını ve bu hakkı kullanmasını sağlayacak kreşler; yaşlı, hasta, engelli bakımevleri gibi toplumsal mekanizmaların kurulmasını tavsiye eden öneriler mi kabul görecektir? Bunu önümüzdeki günlerde göreceğiz.

Rejim değişikliğini eğitimin ve kadın haklarının dini referanslarla yeniden düzenlenmesi üzerinden tartışıyorsunuz. Bu noktada laiklik ilkesi oldukça önem kazanıyor. Bu, 15 Temmuz'a kadar toplumsal muhalefet tarafından yakıcı bir şekilde tartışılan bir konu değildi. Hatta uzun bir süre ulusalcılarla özdeşleşmiş bir kavram olarak kullanıldı. Laiklik, inanç özgürlüğünü garanti altına almanın önkoşulu. Kadın hakları açısından laiklik ilkesinin önemi üzerine neler söyleyebiliriz?

Bu konunun kadın hareketi açısından yeterince tartışılmadığını düşünüyorum. Bu konuda üretilmiş çok sınırlı yazı, akademik malzeme bulunuyor. Bir dönem Türkiye kadın

hareketinde laiklik vurgusu getirildiği zaman bu ulusalcılıkla birlikte negatif bir konu olarak ele alındı ve buna dışlayıcı bir yaklaşım geliştirildi. Laiklik ilkesinin var olan uygulamaları eleştirilirken özgürlükçü laiklik, demokratik laiklik gibi tartışmalar açılmadı. Böyle olunca laikliği aşındırıcı olaylara sessiz kalınmış oldu. Öncelikle bu eleştiriyi kendimize yapmamız lazım.

Bugün, Türkiye hukuk sisteminde hem kurumlarda ve kurumların kadrolarının belirlenmesinde hem de yasal düzenlemelerde laik hukuk sisteminin içeriğinin boşaltılarak onun yerine dini referansları olan bir hukuk sisteminin yerleştirilmeye çalışıldığı bir süreç yaşıyoruz. Bu süreçte, kadınların İslam dininin belli yorumlarına göre getirilen toplumsal kurallara tabi olup olmayacakları meselesinde laiklik ilk elde tutulması gereken ilke. Çocuk istismarı konusunda AYM kararları içeriğinde de görüldüğü gibi on iki yaş civarındaki çocukların cinsel ilişkiye rızasından bahsedilebilirken dini referanslar belirleyici oluyor. Çünkü bunun Türkiye toplumunun yapısıyla, gelenekleriyle ilgili olduğu söyleniyor. Dini referans yasalarda açıkça ifade edilmese bile yasal düzenlemeler yapılırken bunun dini hukukla uyumlu olup olmadığını kollayan bir siyaset anlayışı söz konusu. Dini hukuk, kız çocuğu evlilikleri için on iki yaş öngörüyorsa ceza hukuku ve medeni hukuk sistemini buna doğru yönlendirecek adımların atılması gündeme geliyor.

Burada bir dinin kurallarından bahsetmiyoruz. Bir dinin bazı kesimler tarafından kabul edilen kurallarından bahsediyoruz. Dolayısıyla din içi tartışmalı alanlardan bahsediyoruz. Cuma namazı aslında bunun çok tipik örneklerinden bir tanesidir. Hatırlarsınız on yıl kadar önce Cüneyd Zapsu'nun eşi Beyza Zapsu ve birkaç arkadaşı bir camide erkeklerle beraber cuma namazına katılmıştı. Bu fotoğraf kamuoyuna yansıdığı anda kadınların erkeklerle birlikte nasıl cuma namazı kıldığı sözlerinden tutun, buna izin veren imam hakkında soruşturma açtırmaya kadar varan baskılarla karşılaştılar. Ahmet Davutoğlu'nun başbakan olduğu dönemde, kamu çalışanlarının cuma namazı saatlerinde izinli sayılmasına ilişkin genelge çıkartıldığında Davutoğlu burada cinsiyet eşitliğinin gözetileceğini söylemişti. Bütün muhalefet partilerinin bu konuda uyanık olması ve bunu gündemlerine alıp takip etmesi gerekiyordu. Cuma namazlarıyla ilgili 2016/1 sayılı Başbakanlık genelgesinde cinsiyet sözcüğü kesinlikle geçmiyor. Çünkü iktidarın anlayışına göre kadınlar cuma namazı kılamaz, kılabilirse de ancak erkeklerden boş yer kaldıysa ve onların dikkatini dağıtmamak koşuluyla kılabilirler. Bu, aslında “kadınlar cuma namazı kılamaz” demek. Devlet dairelerinde kadınlar da çalıştığına göre erkek memurlar resmi izinli olarak cuma namazına gidebilecekken kadın memurlar o saatlerde çalışmaya devam edecekler. Bu, inanan kadınlarla inanan erkekler arasında yapılmış açık bir cinsiyet ayrımcılığıdır. Bu konuyu muhalefet partileri gündeme getirmedi. İnanan kadınlar, bu konuda politik söz söyleyen kadınlar ve kadın hareketinin diğer bileşenleri de buna değinmedi.

Son olarak şunu vurgulamak isterim. İktidarın kadın-erkek eşitliğine karşı söylemi konusunda gözden kaçan bir durum söz konusu. Burada kadın ve erkeğin eşit olmadığı söylenerek eşit vatandaşlık ilkesi üzerinden verilen taviz sadece bir kesime karşı deklare edilmiş olmuyor. Hemen ardından gelen, "benim Alevi vatandaşım, benim Kürt vatandaşım" gibi sözler ile hem inanç açısından hem etnik kimlik açısından eşit yurttaşlık duygusunu törpüleyen söylemler topluma enjekte ediliyor. Dolayısıyla toplumun tüm kesimlerinin kadın-erkek eşitliğine karşı çıkan bu yaklaşıma muhalefet etmesi gerekir. Oysa, çoğu kesim söz edilen eşit yurttaşlık meselesinin doğrudan doğruya kendilerini de ilgilendirdiğini görmezlikten geliyor. Bunu sadece bir kadın meselesiymiş gibi görme hatasına düşüyor. Eşitlik karşıtı bu söylemler, iktidarın eşit vatandaşlık temeline dayalı bir anayasal düzen, bir toplum tasavvuru olmadığını gösteriyor. Laiklik, inanç özgürlüğünün de ötesinde toplum olarak yaşamının kurallarının bilim ve akıl üzerinden biçimlendirilmesi demektir. Dolayısıyla kadınların hangi inanca sahip olurlarsa olsunlar toplum içerisinde eşit yurttaşlar olarak var olabilmelerinin hukuki kurallarını kurmaya olanak veren tek sistemdir.

Söyleşi için çok teşekkür ederiz.

---

¹ Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi (CEDAW), Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1979'da kabul edilmiş, 1981 yılında yürürlüğe girmiştir. Türkiye, bu sözleşmeyi 1985 yılında imzalamıştır. Sözleşmeye göre, taraf devletler kadınlara karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılması için somut adımlar atmak, bu alandaki uygulamalarını raporlamak ve bu raporları dört senede bir CEDAW Komitesi'ne sunmakla yükümlüdür.

(Detaylı bilgi için bkz: <http://www.kadinininsanhaklari.org/programlar/savunuculuk/ulusal-duzeyde-savunuculuk/kadina-karsi-her-turlu-ayrimciligin-onlenmesi-sozlesmesi-cedaw/>)

² 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun için bkz. <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/542a8e0b369dc31550b3ac30/4320%20yonetmelik.pdf>

³ 1995 yılında evlenen Nahide Opuz, annesiyle birlikte üç yıl boyunca pek çok kez eşi H.O.'nun darplarına, bıçaklı saldırısına ve araçla ezme girişimine maruz kaldı. Darp, ağır yaralama ve cinayete teşebbüsten hakkında dava açılan H.O. "kanıt yetersizliği" gerekçesiyle herhangi bir yaptırımla karşılaşmadı. H.O. araçla ezme girişimi nedeniyle üç ay hapse mahkûm edilse de bu ceza, paraya çevrildi. H.O., 2002 Mart'ında Nahide Opuz'un annesini öldürdü. Annesinin ölümünün ardından Nahide Opuz, 2002 yılının Haziran ayında AİHM'e başvurdu. 2009 yılında sonuçlanan davada AİHM, Türkiye'yi kadınları aile içi şiddetten koruyan bir düzenlemesi bulunmadığı ve kadınlara karşı ayrımcılık yapıldığı gerekçesiyle kusurlu buldu. (<http://www.kahdem.org.tr/?p=234>)

AİHM'nin Nahide Opuz davası kararı için ayrıca bkz. https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/kadina_karsi_siddet/OPUZ%20v%20T%C3%BCrkiye%20A%C4%B0HM%20Karar%C4%B1.pdf

⁴ Asıl adı Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi olan bu sözleşme kadına yönelik ev içi şiddetle ilgili yaptırım gücü olan ilk uluslararası sözleşmedir.

Sözleşmenin kapsamı için bkz. <http://www.kadinininsanhaklari.org/kadinin-insanhaklari/yasalardaki-haklarimiz/uluslararası-sozlesmelerde-kadinin-insan-haklari/kadina-yonelik-siddet-ve-aile-ici-siddetin-onlenmesi-ve-bunlarla-mucadeleye-iliskin-avrupa-konseyi-sozlesmesi-istanbul-sozlesmesi-2/>

⁵ 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan, tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirleri düzenlemektedir.

Kanunla ilgili detaylı bilgi için bkz.

https://www.morcati.org.tr/attachments/article/256/Erkek_Siddetini_Onlemede_6284_Sayili_Kanun_Brosur_2016_web.pdf

⁶ Vekilden Eşe Dayağın Nedeni 2. Değil 3. Kadın, Hürriyet Gazetesi, 12 Mayıs 2006,

<http://www.hurriyet.com.tr/vekilden-ese-dayagin-nedeni-2-degil-3-kadin-4401014>